

Галина Стародубець,
д. і. н., професорка, професорка кафедри всесвітньої історії
Житомирського державного університету
імені Івана Франка

УСНОІСТОРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В СТРУКТУРІ НАВЧАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ІСТОРИКІВ НА МАГІСТЕРСЬКИХ КУРСАХ

Трансформаційні процеси, які перманентно відбуваються у системі вищої освіти упродовж останніх десятиліть, спрямовані на формування креативної, творчої особистості, орієнтованої на постійне самовдосконалення та саморозвиток. Реалізація такої стратегії можлива не тільки за умов активного включення студентів у навчальний процес, а й залучення їх до участі в науково-дослідницьких проектах, зокрема усноісторичних, головною метою яких є вивчення «суб'єктивного досвіду окремої людини» [1, с.10]. Підготовка та проведення такого роду досліджень може дати науково-педагогічним працівникам уявлення про спосіб стимулювання зацікавленості та глибшого розуміння ними дослідницько-орієнтованого викладання на магістерських курсах історичних факультетів.

Мета нашого дослідження – проаналізувати досвід реалізації усноісторичного науково-дослідницького проекту на історичному факультеті Житомирського державного університету імені І.Франка.

Освітня траєкторія магістрантів-істориків побудована таким чином, щоб сприяти набуттю здобувачами низки загальних та фахових компетентностей, які в майбутньому допоможуть їм швидше адаптуватися до вимог сучасного професійного середовища. Йдеться, зокрема, про вироблення у них здатностей: виявляти та досліджувати історичні джерела різних видів, узагальнювати інформацію; здійснювати історичні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук; презентувати та обговорювати результати досліджень і професійної діяльності

у сфері історії; розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері історії; представити складну інформацію у стислій усній або письмовій форм. Успішній реалізації цієї мети сприяє залучення студентів до наукової роботи як у рамках освітніх компонент відповідної освітньої програми, так і їхньої участі у різного роду наукових проектах (круглих столах, семінарах, конференціях тощо).

Усноісторичний науково-дослідницький проект «Жіночі практики повсякдення в умовах українського села періоду пізнього сталінізму» був започаткований кілька років тому як один із напрямів діяльності Лабораторії з вивчення радянського минулого (кер. проф. Г.Стародубець), яка діє на базі кафедри всесвітньої історії Житомирського державного університету. Його мета – збір спогадів селянок Житомирщини про практики про/переживання повоєнного десятиліття мешканцями регіону.

В процесі роботи над проектом основний акцент ставився на використання методів усної історії, зокрема інтерв'ю, з метою реконструкції окремих складових сільського повсякдення повоєнної доби. Впродовж 2017-2021 років магістрантами було взято інтерв'ю у 54 мешканців Житомирської, Вінницької та Хмельницької областей (49 жінок і 5 чоловіків) 1922-1940 р.н. Матеріали досліджень, крім аудіо- та відеозаписів, були стенографовані й належним чином оформленні для використання їх у подальшому в якості історичних джерел з історії рідного краю.

В чому, на нашу думку, позитивний момент реалізації цього проекту? Можна виділити два аспекти – навчально-прикладний та науково-пізнавальний. Насамперед, дослідницькі проекти з усної історії сприяють активізації навчання студентів-істориків, можуть оптимізувати їхні освітні результати, надаючи їм можливість через збір, аналіз та обмін історичними даними та висновками відкрити для себе нові знання і набути певні навички. Отриману під час польових досліджень інформацію, магістранти активно і творчо використовують під час підготовки семінарських занять з курсу «Історія сталінізму». Задokumentовані спогади слугують прекрасним унаочненням для вивчення тем «Повсякдення радянської людини в умовах пізнього сталінізму», «Репресивна політика сталінського режиму». Розповіді селянок Житомирщини лягли в основу виховних заходів, присвячених голодоморам 1932-

1933 та 1946-1947 рр., які підготували та провели магістранти першого року навчання.

Важливо зауважити, що проект реалізується на краєзнавчій основі, що сприяє зміцненню зв'язків студентської молоді з місцевими громадами, посилює інтерес до історії рідного краю та власної родини (адже дослідження проводили, як правило, у рідних селах чи містечках). Учасники цього проекту почасти відкривали для себе глибину антигуманної сутності сталінського тоталітарного режиму через процес співпере/проживання травматичного досвіду голодних повоєнних років їхніми старшими родичами. Можна з упевненістю сказати, що спогади, зібрані магістрантами в процесі реалізації проекту, стали для них «першоджерелом, яке розширило рамки історії» [3, с. 166], наповнило її не тільки фактами, але й суспільною свідомістю, пам'яттю, сприйняттями, почуттями, думками й оціночними судженнями пересічних людей.

Не менш важливе значення має науково-пізнавальний аспект цього усноісторичного дослідження. У вітчизняній історіографії утвердилася думка, що «усна історія як методологія, і як самостійна галузь знання забезпечила ґрунтовний міжпредметний зв'язок між багатьма науковими дисциплінами» [2, с. 104], зокрема, історією, соціологією, політологією і т.д. Здобувачі ОП «Історія та археологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти нашого факультету мають змогу знайомитися зі специфікою «усної історії» в процесі вивчення обов'язкових компонент - «Теорія та методологія наукових досліджень» і «Усна історія: теорія і методика досліджень». Дослідницький проект дозволяє інтегрувати отримані теоретичні знання в практичну площину, відточувати навички дослідницької роботи та міжособистісного спілкування. Такого роду історичне дослідження сприяє виникненню / посиленню науково-дослідницького інтересу студентів, розвитку у них критичного, творчого мислення.

Учасники науково-дослідницького проекту «Жіночі практики повсякдення в умовах українського села періоду пізнього сталінізму» мали можливість на практиці застосувати методику проведення усноісторичних досліджень. Алгоритм їхньої роботи включав у себе три основні етапи – 1. Планування; 2. Проведення інтерв'ю;

3. Обробка і архівування отриманих результатів. Зібрані матеріали склали джерельну базу для написання учасниками проекту низки наукових статей з соціальної антропології та гендерної історії, лягли в основу курсових та дипломних робіт здобувачів вищої освіти магістерського і бакалаврського рівнів.

Досвід реалізації на історичному факультеті науково-дослідницького проекту «Жіночі практики повсякдення в умовах українського села періоду пізнього сталінізму» дає підстави для висновку про важливість організації таких форм роботи і залучення до них здобувачів магістерського рівня. Молоді науковці мають можливість апробувати нові методики історичних досліджень, зокрема, усної історії. Участь у проекті сприяє набуттю магістрантами навичок науково-дослідницької роботи, а зібраний і систематизований ними матеріал є частиною джерельної бази для подальшого вивчення історії рідного краю. Усноісторичні дослідження пропонують молодим науковцям іншу перспективу вивчення історії – не лише з письмових джерел, а через повсякденну суб'єктивність, що надає їй очевидної багатомірності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Пастушенко Т. Метод усної історії та усноісторичні дослідження в Україні. *Історія України*. 2010. №16/17. С.10–15.
2. Передерій, І.Г. (2015). Усноісторичний метод на міждисциплінарному полі сучасної гуманітаристики: світовий та український досвіди. *Історичні, культурні та соціально-економічні аспекти регіонального розвитку: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції 19–20 листопада, Кременчук*. 2015. С.101–104.
3. Tütüncü, G. Tarih Araştırmalarında Sözlü Tarih ve Sözlü Tarih Arşivlerinden Örnekler. *DEÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt*. 2022. Sayı: 2. S. 135-173.